

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2020. október 29.

TÁRSADALOMISMERET

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

AZ ÍRÁSBELI VIZSGA ÉRTÉKELÉSÉNEK ÁLTALÁNOS SZEMPONTJAI

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

A vizsgázó teljesítményének értékelésére nem lehet hatással, ha az értékelők személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől.

A javítási-értékelési útmutató címszavakban közli az esszé és esetelemzés megoldásának lehetséges tartalmi összetevőit. Az ettől eltérő jó megoldást is el kell fogadni.

A dolgozatot piros színű tollal kell javítani és a tanári gyakorlatnak megfelelően jelölni a súlyosabb helyesírási, nyelvhelyességi stb. hibákat.

A feladatok alatt található négyzetben az elérhető maximális pontszám van feltüntetve, az értékelő a mellette lévő üres négyzetbe írja az általa megállapított pontszámot.

Egyes esszéfeladatoknál a tanuló két téma közül választhat, de csak az egyik kidolgozásáért jár pont. Ha tévedésből mindkét feladatot megoldja a vizsgázó, és nem jelöli áthúzással, melyiket értékeljék, az érettségi dolgozatot javító tanár dönti el, hogy melyik feladat kidolgozásáért jár több pont, és azt veszi figyelembe.

Ha bármely feladat értékelésénél a tématarítás-kompetenciát nulla ponttal értékeli a javító, azaz úgy ítéli meg, hogy a vizsgázó nem a megfogalmazott feladatot oldotta meg, a feladat egészének értékelése nulla pont, más kompetenciára vagy szempontra nem adható pont.

Amennyiben a vizsgázó a feladatban megadottnál több állítást jelöl meg, a megoldás nem értékelhető, a feladatra 0 pontot kell adni.

Egyes feladatoknál a könnyebb differenciálás érdekében a feladat részpontszámainak összegét osztani kell kettővel.

Előfordulhat, hogy a fél pontok megítélése miatt a vizsgázó összpontszáma nem lesz egész szám. Ebben az esetben kerekíteni kell. A kerekítést nem feladatonként, hanem a feladatonként elért pontok összeadása után kell elvégezni a végső pontszám megállapításához!

Az értékelő tanár a javítás, értékelés után kitölti a vizsgázó összpontszámát tartalmazó táblázatot.

I. rész

Társadalomismeret és jelenismeret

1. Esszé

Szempontok, kompetenciák	A) A fellebbezés szerepe a jogrendszer működésében	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, témátartás	A válasz valóban a fellebbezésre, annak szerepére fókuszál.	2
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	A vizsgázó a feleletében lényeges elemeket emel ki. Meghatározza a fogalmat, pl.: fellebbezés az első fokon hozott határozat, ítélet elleni (jogorvoslati) kérelem, a másodfokú (fellebbviteli) szervhez. Tágabban: egy adott rendelkezés felülvizsgálatát kezdeményező írásos beadvány. Utal arra, hogy a fellebbezés egyaránt szolgálja az egyén és a közösség jogvédelmét. Emellett a meghozott rendelkezések objektivitását növeli azzal, hogy egymástól független grémiumok (másodfokú szervek) vizsgálják meg újra a már egyszer tárgyalásra került ügyeket. Ez teszi lehetővé, hogy a bíróságok további szempontokat is figyelembe vehessenek. Kifejti, hogy a fellebbezés joga egy adott ügyben mindkét felet megilleti, azaz egy polgári perben az alperes és a felperes is (vagy jogi képviselőjük), egy büntetőügyben pedig a vádlott (elmarasztalt) és az ügyész is fellebbezhet. A vizsgázó ír arról, hogy a fellebbezés csak bizonyos feltételek megléte esetén nyújtható be. Ilyen például a határozat igazolt kézhezvétele, a fellebbezési határidő vagy a fellebbezésben eljáró szerv. Ír arról, hogy a fellebbezés joga nemcsak a peres eljárásokban létezik, hanem az államigazgatási eljárásokban is. Ilyen lehet például egy államigazgatási vagy önkormányzati határozat, esetleg iskolai határozat is.	3
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A szövegből megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik a témáról. Használja például a határozat, ítélet, első- és másodfokú szerv, peres eljárás, büntetőper, alperes, felperes, ügyvéd, jogi képviselő, ügyész, védelem, bíró, bíróság, fellebbezési határidő, felülvizsgálat kifejezéseket.	3
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása	A válasz legalább kétféle megközelítést tartalmaz. Például a vizsgázó írhat a peres eljárásokról és a mindennapi jogalkalmazás során felmerülő fellebbezésekről is.	3
Önálló vélemény	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és meg is indokolja azt. Életszerű példákat hoz. Legalább két, a médiából vagy saját környezetéből megismert mintát említ.	2

megalkotása, a téma aktualizálása (élet-szerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)		
Összesen		15

Szemponatok, kompetenciák	B) Az urbanizáció problémái	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, tématarítás	A tanuló válaszában valóban az urbanizáció problémáira fókuszál.	2
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	<p>A vizsgázó a feleletében lényeges elemeket emel ki. Meghatározza az urbanizáció fogalmát, pl. városiasodás, azaz a városi jelleg erősödése a településhálózat egészében, másképpen fogalmazva egyre több ember él városban. A folyamat kettős jellegű. Egyrészt a városok népességszámának gyarapodását, a falusi népesség városokba áramlását jelzi, másrészt a falusi települések várossá nyilvánítását, s így a városok számának növekedését is jelenti. A folyamat a 20. században a világ legtöbb országában felgyorsult. Bemutatja a világban zajló folyamatokat, amelyek eredményeképpen mára a világ lakosságának több mint a fele városokban él, míg ez az arány bő fél évszázada csak egyharmad körül volt. Utalhat arra, hogy a gyors növekedés főleg a fejlődő országokban végbemenő urbanizációs folyamatoknak köszönhető.</p> <p>Válaszában az urbanizációval összefüggő egyéb problémát is kifejti. Ilyenek: a történetileg kialakult településszerkezet működésképtelenné válása a túlszűfolttság, a közlekedési problémák, a szennyeződések koncentrációja, a város körüli zöldterületek folyamatos csökkenése, az agglomeráció növekedése és a szuburbanizáció miatt.</p> <p>Külön problémakör a nyomornegyedek kialakulása, a szlömösödés. Megemlíthet pszichés jellegű problémákat: városi elmagányosodás, depresszió, bűnözés koncentrációja és növekedése. Utalhat a kérdés történelmi aspektusaira, visszavezetve a folyamat felerősödését az ipari forradalom településalakító hatásaira.</p> <p>(Nem szükséges, hogy a válaszadó mindegyikről írjon.)</p>	3
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A szövegből megállapítható, hogy a vizsgázó megfelelő tárgyi tudással rendelkezik az urbanizációs folyamatokról és azok problémáiról. A fenti fogalmakon kívül használja még a tömeg, tömegközlekedés, ingázás, forgalmi dugó, áteresztőképesség, városi életforma, lakóövezetek elkülönülése stb. kifejezéseket.	3

A megközelítés sokszínűsége, komplexitása	A válasz legalább kétféle megközelítést tartalmaz. A vizsgázó a jelenség leírását megközelítheti kialakulásának, illetve a jelenkori urbanizált világ jellemzőinek a bemutatásán keresztül is.	3
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és meg is indokolja azt. Életszerű példákat hoz. Legalább két, a médiából vagy saját környezetéből megismert mintát említ.	2
Összesen		15

2. Elemzés

Szempontok, kompetenciák	Az egyházak társadalmi szerepvállalása	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	Az elemzés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	2
A feladat megértése, tématarítás	A vizsgázó valóban a címbe jelölt témáról ír.	1
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	Válaszában a vizsgázó megmutatja azokat a jellemző területeket, amelyekre a konkrét hitéleti és vallási tartalmakon túl az egyházak tevékenysége kiterjed. Az egyházak részt vállalnak szociális feladatokban segélyszervezetek működtetésével (pl. szeretetszolgálatok, menhelyek fenntartása, étel és ruhaosztás). Részt vesznek idősgondozásban, egészségügyi feladatok ellátásában kórházak üzemeltetésével, kulturális feladatokban rendezvények, koncertek, fesztiválok rendezése által. Jelen vannak az alap-, közép- és felsőfokú oktatásban az intézmények működtetésével, és általában véve az értékátadás folyamatában. Ezekben a tevékenységekben a fizetett alkalmazottakon túl (pl. egyházi iskolák dolgozói) nagyon sok önkéntes segítő vesz részt. A felsorolt tevékenységek jelentős része állami feladat, ezért az ebben részt vállalók (így az egyházak is) jelentős segítséget nyújtanak ennek ellátásában. Mint a cikkben is olvasható, az elvégzett tevékenységek mellett a források bővítésében is szerepük van az egyházaknak. Kitérhet a válaszadó arra a történeti kontextusra is, hogy az 1948–1989 közötti időszakban a fent részletezett tevékenységkör jelentősen visszaszorult a szocialista rendszer egyházellenessége okán. A rendszerváltás hozta meg az újbóli aktivizálódás lehetőségét.	3
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak	A válaszból megállapítható, hogy a vizsgázónak megfelelő tárgyi tudása van az egyházak társadalmi felelősségvállalása témában. A fentiekén kívül használja például a szolidaritás,	2

megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	felelősségvállalás, egyházi intézmények, Vatikáni Megállapodás, szekularizáció, feladatmegosztás kifejezéseket.	
A megközelítés sokszínűsége, komplexitása	A válasz legalább kétféle megközelítést tartalmaz. Kiindulhat a történeti megközelítésből, és elemezheti a jelenkori helyzetet is.	1
Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és meg is indokolja azt. Életszerű példákat hoz. Említ a médiából vagy saját környezetéből megismert példákat is.	1
Összesen		10

3. Esetelemzés

Szempontok, kompetenciák	Férfiak gyesen, gyeden	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített. Nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát.	1
A feladat megértése, témátartás	A vizsgázó válaszában a feladatban megjelölt témáról ír.	1
Lényegkiemelés, a témának megfelelő tények, összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása, általánosítás	A vizsgázó bemutatja a hagyományos női és férfiszerepekben, illetve jogi szabályzásban bekövetkezett változást, amelynek a hatására az utóbbi években látványosan növekedett az ezeket az ellátási formákat igénybe vevő férfiak száma. Az a jogi lehetőség, hogy a gyest a férfiak is igénybe vegyék, már 1984-től adott volt, a gyakorlatban mégis csak a rendszerváltást követő években kezdett elterjedni. Ehhez olyan értékrendi változásoknak kellett bekövetkezniük a társadalomban, mint a családban betöltött szerepek átalakulása és ezzel párhuzamosan a női munkaerő felértékelődése. A vizsgázó vázolja, hogy milyen racionális mérlegelések (aktuális munkaerőpiaci helyzet, a jövedelemmaximálás, a karrierlehetőségek) és érzelmi megfontolások (kötődések a gyermekhez) játszhatnak szerepet az ilyen döntések megszületésében. Kitér azokra a munkaerő-gazdálkodási intézkedésekre, amelyek kifejezetten a női munkavállalást könnyítik meg: távmunka, rugalmas és részmunkaidős foglalkoztatás.	2
Az ismeretek mélysége, az adott tudománynak megfelelő tárgyi tudás, a szakmai nyelv használata	A válaszból megállapítható, hogy a vizsgázónak a témakörrel kapcsolatban megfelelő tárgyi tudása van. A fentiekén túl használja a nemi és társadalmi szerepek, a családfogalom megváltozása, társadalmi megítélés, közgondolkodás, szerepfelfogás, családkép, önmegvalósítás, gazdasági kényszerek kifejezéseket.	2

Önálló vélemény megalkotása, a téma aktualizálása (életszerű, saját vagy a médiából ismert példák alkalmazása)	A vizsgázó önálló véleményt fogalmaz meg, és meg is indokolja azt. Életszerű példákat hoz. Említ (a cíken túl) a médiából vagy saját környezetéből megismert példákat is.	1
Összesen		7

4. Fogalmak párosítása**5 pont**

1. költségvetés	D
2. államháztartás	G
3. infláció	A
4. munkanélküliségi ráta	I
5. szufficit	B

*Minden helyes válasz 1 pont.***5. Ábraelemzés****6 pont**

- a) ~ ötszörösére (pontosan: 5,012) *1 pont*
- b) 42,8% *1 pont*
- c) Lehetséges okok az új autók számának növekedésére: *2 pont*

- Véget ért az előző évtizedben jellemző gazdasági válság.
- A jelzett időszakban stabil volt a gazdasági növekedés.
- A stabil jövedelmi viszonyok mellett vállalható hitelkonstrukciók.
- Új autót vásárolni elegáns.

*Minden más, tartalmában helyes ok elfogadható.**Helyálló okonként 1 pont, összesen 2 pont.*

- d) Lehetséges okok a behozott használt autók számának növekedésére: *2 pont*
- Véget ért az előző évtizedben jellemző gazdasági válság.
 - A jelzett időszakban stabil volt a gazdasági növekedés.
 - A vásárlók jelentős részének az anyagi lehetőségei nem teszik lehetővé új autó vásárlását.
 - Az új autó nem számít jó befektetésnek, nagyon gyorsan veszít az értékéből.
 - Még stabil jövedelmi viszonyok mellett is lényegesen olcsóbb a használt autó.

*Minden más, tartalmában helyes ok elfogadható.**Helyálló okonként 1 pont, összesen 2 pont.*

6. Keresztrejtvény – fogalmak azonosítása**5 pont**

	1	2	3	4	5	6	7
1			F				
2			U		T	H	M
3			T			I	
4		K	A	M	A	T	
5			M			E	
6			I			L	
7	F	E	D	E	Z	E	T
8			Ő			Z	
9						É	
10						S	

Minden helyes válasz 1 pont.

7. Igaz-hamis**3 pont**

	Állítás	Igaz	Hamis
1.	Az EU hivatalos zászlaja: kék alapon 17 aranyszínű csillag.		X
2.	Az EU-nak az Egyesült Királyság kilépésével jelenleg 27 tagországa van.	X	
3.	Magyarország 2003 óta tagja az EU-nak.		X
4.	Az EU tagállamai egymás között vámmentesen kereskednek.	X	
5.	Az EU tagállamainak többségében az euró a hivatalos pénznem.	X	
6.	Az Európai Bizottságba mindegyik uniós tagállam egy-egy biztost delegál.	X	

Minden helyes válasz 0,5 pont, összesen 3 pont.

8. Érvelés**4 pont**

Lehetséges érvek az elektromos autók használata mellett:

- Lokálisan minimális a károsanyag-kibocsátásuk, sokat javíthatnak a városok levegőjén.
- Sok városban ingyen feltölthetők, de töltésük otthon is megoldható.
- Zöld rendszámmal ingyen parkolhatnak a közterületi parkolóknban.
- Ha a légszennyezés állapota miatt forgalomkorlátozást kell bevezetni, akkor is közlekedhetnek.
- Nagyon gazdaságosan üzemeltethetők, az elektromos autóknak a legkedvezőbb a kilométerenként üzemköltsége.
- Alacsonyak a fenntartási költségei: nincs olajcsere, kevesebb kopó alkatrészből áll.

Lehetséges érvek az elektromos autók használatával szemben:

- Ha az elektromos áramot fosszilis anyagokat égető erőművekben állítják elő, az is nagyon környezetszennyező.
- Az akkumulátorok gyártása nagyon sok szén-dioxid-kibocsátással jár.
- Az átlagfogyasztó számára nagyon drágák.
- Hatótávolságuk korlátozott. Azok számára, akik naponta sokat használják az autót, még nem alternatíva.
- Még nem áll rendelkezésre mindenhol megfelelő gyorstöltő kapacitás.

Minden más, tartalmában helyes érv is elfogadható.

A maximális pontszám 2-2 jó érvel (érvenként 1-1 pont) érhető el.

II. rész

Gazdasági és pénzügyi ismeretek

1. Kiválasztás

5 pont

- a) B
- b) C
- c) B
- d) A
- e) A

Minden helyes kiválasztás 1 pont.

2. Igaz-hamis

5 pont

- a) Hamis
- b) Hamis
- c) Igaz
- d) Hamis
- e) Igaz

Minden helyes válasz 1 pont.

3. Ábraértelmezés

3 pont

- a) Pénzösszeg, melyet az adott értékpapíron feltüntetnek. *1 pont*
- b) A bér reálértéke azt fejezi ki, hogy a munkából származó jövedelmek (munkabér, prémium, nyereségrészesedés stb.), a természetbeni jövedelmek milyen mennyiségű termék és szolgáltatás megszerzését teszik lehetővé. *1 pont*
- c) A munkáltatóknál főállásban, teljes munkaidőben alkalmazásban állóknak a bérköltség terhére kifizetett összeg (alaphér, bérpótlékok, kiegészítő fizetés, prémium, jutalom, 13. és további havi fizetés) egy főre jutó havi átlaga. *1 pont*

4. Esszé

Szemponatok, kompetenciák	Az állam gazdaságpolitikai intézkedései	Maximális pont
Megszerkesztettség, nyelvhelyesség, helyesírás	Az elemzés nem tartalmaz súlyos nyelvtani vagy helyesírási hibát. A kifejtés mondatokból áll, a szöveg logikusan és szabatosan felépített.	1
Tématartás, lényegkiemelés, probléma-központúság	A vizsgázó valóban az állam gazdaságpolitikai intézkedéseivel foglalkozik.	3
A feladatban leírt esetnek megfelelő összefüggések, gondolatok, megállapítások megfogalmazása a szakmai nyelv felhasználásával	<p>A vizsgázó felismeri a monetáris politika lényegét, jellemzőit. Kifejti, hogy a monetáris politika a gazdaság szereplőire pénzkínálattal és/vagy a kamatláb mértékével gyakorol hatást. Ezen keresztül tereli a kívánt gazdaságpolitikai irányba a tevékenységüket.</p> <p>A kötelező tartalékráta azt mutatja meg, hogy egy kereskedelmi bank a meglévő betéteinek hány százalékát köteles a központi banknál elhelyezni. Ha a kötelező betéti állomány csökken, akkor nő a kihelyezhető pénz mennyisége.</p> <p>Az állam az értékpapír vásárlásával szintén növeli a forgalomban lévő pénz mennyiségét.</p> <p>A bővített jegybanki hitelkeret nyomán a kereskedelmi bankok növelhetik kihelyezett hiteleiket, ezzel is növelve a forgalomba kerülő pénz mennyiségét.</p> <p>A jegybanki alapkamat csökkentése által a kereskedelmi bankok olcsóbban jutnak hitelhez, így ők is kedvezőbb hitelkonstrukciót ajánlhatnak.</p> <p>A felsorolt eszközök alkalmazásával növekszik a pénzkínálat. A hitelek olcsóbbá válnak, a magánszektor elkölti a rendelkezésre álló megnövekedett pénzmennyiséget, aminek hatására az árupiaci kereslet megnövekszik, a várható egyensúlyi jövedelem is magasabb lesz.</p> <p>A monetáris szabályozás a mindenkori jegybank, Magyarországon a Magyar Nemzeti Bank feladata. Intézményrendszere a bankrendszer.</p>	8
Önálló vélemény megfogalmazása	A vizsgázó utal arra, hogy a monetáris politika mellett létezik fiskális politika is, amely másképp közelít a gazdaság élénkítésének problémaköréhez.	2
Összesen		14
Összesen/2		7